

Læserbreve, højst 100 ord, debatindlæg, højst 400 ord, og Kroniker, ca. 2.100 ord, indsendes via vores hjemmeside: politiken.dk/debatindlaeg
Indlæg til nettet skal også sendes via denne adresse.

Redaktionen forbeholder sig ret til at redigere i indsendte tekster og til også at bringe teksterne på politiken.dk/debat. Vi bringer kun tekster alene sendt til Politiken. Opstår der problemer, kan du ringe til os på 33 47 23 31 eller 70 15 01 01.

POLITIKEN
MODTOG I GÅR

37 læserbreve
og debatindlæg

3 læserbreve og debatindlæg
handlede om klima og miljø

VIGGO HØRUP
(1841-1902)
STIFTER AF
POLITIKEN I 1884

EDVARD
BRANDES
(1847-1931)
STIFTER AF
POLITIKEN I 1884

Redaktionschef:
Mads Zacho
Teglskov (orlov)

Debatredaktør
Kenneth Lund
(fungerende
redaktionschef),
Tarek Omar,
Milla Mølgaard
og Thomas Østerlin
Koch

Jourhavende
Thomas Østerlin
Koch

Analyseredaktør
Kenneth Lund

Lederkollegiet
Marcus Rubin

Kronikredaktør
Marcus Rubin

Debat
Rådhuspladsen 37,
1785
København V
Telefon, Debat
33 47 23 31
Telefon, Kronik
33 47 24 03
Fax
33 15 41 17

I Danmark har vi stadig pigeløn – ikke ligeløn

Det er pinligt, at Danmark trækker en bundplacering i ligestilling, mens alle vores nordiske naboer topper listen.

LIGESTILLING

ASTRID ELKJÆR SØRENSEN OG DORTHE BOE DANBJØRG, HHV PH.D. I HISTORIE OG PH.D. OG SYGEPLEJERSKE

I Danmark har vi en af verdens højeste erhvervsfrekvenser for kvinder, men vi har også en vedvarende og markant lønforstel mellem kønnene, hvor kvinderne må affinde sig med lave løn og dårligere pensionsopsparinger. En dansk kvinde tjener i 2018 gennemsnitligt 14-18 procent mindre end en mand, og når hun engang forlader arbejdsmarkedet, har hun omkring en tredjedel mindre stående på pensionsopsparingen. Det er hamrende skævt.

Når forskningen skal forklare uligheden, springer særligt to årsagsforklaringer i øjnene:

Vi lønner traditionelt mandearbejde væsentligt bedre end traditionelt kvindearbejde, og store erhvervsgrupper såsom sygeplejersker, lægesekretærer og pædagoger får derfor kun ringe økonomisk belønning i forhold til deres uddannelsesniveau og daglige ansvar.

Det danske samfund anno 2018 er trods årtiers kvindekamp stadig indrettet efter et kønsrollemønster, hvor det er mor, som er den primære omsorgsgiver. Den skæve fordeling af barsel og omsorgsdage kan mærkes på mors pengepung. I 2018 skete der to små, men vigtige ting i forhold til at sikre et mere ligestillet samfund: Ved overenskomsten for det offentlige arbejdsmarked i 2018 blev der for første gang i Danmarkshistorien afsat en pulje penge øremærket til at udligne en smule af løngabet mellem de traditionelle mande- og kvinddefag, og kort efter vedtog EU, at alle medlemslandene fremover skulle øremærke to måneder af barselsorloven til moderens partner. Men skal vi for alvor gøre op med uligheden, kan vi ikke stoppe her; vi må som vores nordiske nabolande gå forrest i kampen for ligestilling. Gennem bl.a. lovgivning om ret til fri med løn ved barnets sygdom, øremærket barsel og ligeløns-certificering af virksomheder er vores skandinaviske naboer i gang med at nedbryde de strukturer, som fastholder uligheden.

Hvorfor har vi stadig pigeløn og ikke

ligeløn? I Danmark har vi et meget kønsopdelt arbejdsmarked, hvor knap to tredjedele af alle erhvervsaktive mænd og kvinder arbejder i et fag, hvor deres eget køn udgør 75 procent eller mere. I 2018 kan vi altså stadig tale om kvinde- og mandefag, og desværre også om kvinde- og mandeløn; for i stort set alle fag, hvor kvinderne er i overalt, er lønnen lav.

Årsagen til dette er, at fortidens kønsroller er vævet ind i nutidens lønninger. Lønhierarkiet mellem fagene i den offentlige sektor bygger nemlig i høj grad på det hierarki, som blev fastlagt med tjenestemandreformen i 1969. I 1969 blev kvinders arbejde anset som sekundært til mænds, og de kvindedominerede fag blev derfor placeret lønmæssigt ringe i forhold til mandsdominerede fag. F.eks. er en sygeplejerskes startløn i tjenestemandreformen sat 18 procent lavere end en politibetjent. I teorien kunne vi for længst have ændret på dette kønmæssigt skæve hierarki, men det kræver, at enten Christiansborg eller de ikkekvindedominerede dele af fagbevægelsen anerkender problemet og prioriterer at finde de nødvendige økonomiske midler til at løfte de traditionelle kvinddefag.

I de offentlige overenskomster 2018 anerkendte arbejdsmarkedets parter for første gang nogensinde denne historiske urimelighed, og der blev derfor afsat en

speciel pulje på 110 millioner til at mindske det strukturelle forårsagede løngab. Puljen var en vigtig symbolsk anerkendelse af problemet, men skal der for alvor rådes bod på fortidens synder, skal der væsentligt flere penge på bordet.

De traditionelle kønsroller spænder ben for ligestilling. Når de danske kvinder udgør halvdelen af arbejdsstyrken, burde vi have ligestilling mellem kønnene, også når det kommer til arbejdet i hjemmet. Flere undersøgelser viser da også, at danskerne ønsker ligestilling, men at de samtidig i stor grad lever efter de traditionelle kønsroller, hvor det er kvinderne, der (stadig) står for størstedelen af det ulønnede arbejde i hjemmet og omsorgsopgaver i forbindelse med børn. Det gælder særligt for barselsorloven, hvor den nybagte mor i gennemsnit tager 296 dages barsel, mens fædre i gennemsnit kun er væk fra arbejdet 36 dage, hvilket vil sige 7,3 procent af den samlede orlov. Tallet kan ikke overraske, da det er en naturlig konsekvens af, at i Danmark er orloven først og fremmest øremærket moren. De tal vil for forhåbentlig ændre sig, efter at EU som nævnt har vedtaget øremærket to måneder af barselsorloven til moderens partner. Andre nordiske lande har for længst gjort op med denne traditionelle fordeling af barslen, idet f.eks. Island og Sverige har øremærket orloven

KVINDEJOB.
Vi skal tilbage til 1969 for at forstå, hvorfor kvinder stadig tjener mindre end mænd.
Arkivfoto: Johnny Bonne

“ Hvis kvinder ikke skal fortsætte med at få for lidt, kræver det handling. Det kræver viljen til gennemgribende ændringer

til både mor og far. På Island har det medført, at fædre i gennemsnit tager 33,9 procent af orloven, mens svenske fædre tager 23 procent.

På det private arbejdsmarked har fagbevægelsen flere steder indgået overenskomster med attraktive ordninger for mænd med løn under barsel. Sådanne ordninger er med til at ændre kulturen, så det bliver naturligt, at far tager sin andel af barslen. For det er ikke til at komme uden om, at det også handler om økonomi. For når de enkelte familier skal lægge deres husholdningsbudget, er det naturligt at skele til, hvad det kommer til at koste dem, hvis det er faren, der skal holde barselsorloven. Og selv om det kan blive dyrt for kvindens livsløn, at det er hende, der holder al barslen, så er det nærliggende, at mange kun regner ud hvad det koster på den korte bane. Det er noget mere håndgribeligt.

Det er ikke kun i forhold til barslen, at kvinden tager den største tårn i forhold til omsorgsarbejde; det gælder også, når børnene er syge. Danmarks statistik har gennem flere år undersøgt forældres fravær i forbindelse med barnets sygdom, og tendensen er klar: Det er kvinden, der er mest fraværende. I gennemsnit dobbelt så meget som manden. I Sverige ser det anderledes ud, hvor der er tæt på ligestilling. Her viser tal fra Forskringskassan,

der udbetaler penge til svenske forældre, når de tager fri på grund af barns sygdom, at fædre i 2012 i gennemsnit tog 4,6 dage og kvinder 5,8 dage hjemme med syge børn. Den svenske familiepolitik har været med til at gøre det legalt for mænd at tage sygedage, barsel og orlov med deres børn. Den manglede familiepolitik i Danmark har haft den modsatte effekt, netop at der sker en diskriminering af kvinder, fordi der er en forventning om, at kvinden er mere ustabil, da hun vil risikere at være mere fraværende, når hun får børn.

I DANMARK vælger langt flere kvinder end mænd at gå på deltid. Dette kan skyldes flere forhold, men en stor del af årsagen findes i det kønsopdelte arbejdsmarked, hvor deltid er langt mere tilgængeligt og udbredt i de traditionelle kvinddefag. Her er fuldtidsstillinger faktisk ofte er en mangelvare. De traditionelle kvinddefags lave lønninger fordrer desuden, at det er kvinden og ikke manden, som går ned i tid, da dette giver den mindste nedgang i familiens samlede indtjening.

De traditionelle kønsroller har konsekvenser for ligestillingen, og tallene taler deres tydelige sprog. Danmark er ikke bare låst fast i et mønster, hvor de traditionelle kønsroller og det kønsopdelte arbejdsmarked fastholder ulige løn; vi er faktisk i en situation, hvor vi taber terræn på området. Danmark er faldet helt ned på en 19.-plads i OECD's ligestillingsrapport fra 2017. Det viser en tilbagegang på området, og det er pinligt, når vi samtidig kan se, at alle vores nordiske naboer ligger flot helt oppe i toppen.

Hvis kvinder ikke skal fortsætte med at få for lidt, kræver det handling. Det kræver viljen til gennemgribende ændringer, der griber fat i de grundlæggende kønsstrukturer.

Traditionelt frabeder fagbevægelsen sig politisk indblanding i forbindelse med forhandlinger om løn, men hvis det ikke skal tage generationer at fjerne den uretfærdige forskel på kvinder og mænds løn, er det nødvendigt med den politiske indblanding. Derfor vil vi pege på følgende tiltag på vej mod ligestilling:

At mindst tre måneders barselsorlov øremærkes til mænd. At der lovgives om forældres ret til fri med løn ved barnets sygdom. At der sættes ligelønspuljer af, der reelt kan lukke ligeløns-gabet. Og at det på alle arbejdspladser bliver tydeligt, hvilke kriterier decentrale umiddelbar uddeles efter, så det bliver umuligt at belønne kvinder eller forældre lønmæssigt.

Disse tiltag kan være med til at sikre at vores døtre ikke skal slås med en dårligere løn, og at vores sønner ikke tildeles rollen som sekundære omsorgspersoner.

KRONIKEN 19. juli 2018

Vi fødes som kopier og dør som originaler

ASKE JUUL LASSEN

Alderdommen er under hastig forandring. Mange ældre har stort fysisk og økonomisk overskud. Andre er stadig nedslidte. Velfærdsstaten skal kunne rumme begge grupper og være mere fleksibel i forhold til alder.

Aske Juul Lassen er etnolog, ph.d. og postdoc på Center for Humanistisk Sundhedsforskning og Center for Sund Aldring, Københavns Universitet

DEN CENTRALE plads, pensionsalderen har fået i debatten i de seneste år, stiller grundlæggende spørgsmål til, hvordan vi forstår pensioneringens og alderdommens roller i samfundet og livsforløbet. Dette viser samtidig, at de kulturelle ideer om alderdommen ikke er tidssvarende.

Vi forestiller os stadig nedslidte ældre, der kravler på pension for aldrig at rejse sig op igen. Og de eksisterer bestemt også, men for størstedelen er det en helt anden virkelighed, de bliver pensionister i, og en helt anden alderdom, de kan se frem til. Alderdommen er ved at blive redefineret.

Den demografiske udvikling med flere ældre over de kommende årtier medfører både udfordringer og muligheder. Den forlængede levetid kommer til at betyde, at pensionsalderen over tid forskydes, således at vi både som individer og som samfund har flere år på arbejdsmarkedet til at spare op til alderdommen, og vi ser allerede nu tendenser til, at stadig flere fortsætter med at arbejde efter pensionsalderen.

Fra 2008 til 2015 steg arbejdsstyrken af 65+-årige med 52 procent til 124.000. Samtidig giver mange ældre udtryk for, at de gerne vil fortsætte så længe som muligt, og at forlængelsen af arbejdslevetid ikke primært skyldes deres økonomi.

Ældrebyrden er aflyst, eller var egentlig blot en forskruet idé om, at de ældre, der

PENSIONISTLIV. De ældre er blevet mere aktive og mindre nedslidte.
Foto: Miriam Dalsgaard

bliver stadig flere af, er kopier af fortidens nedslidte og syge 65-årige. De nuværende pensionister er friskere end tidligere generationer af ældre. Efter pensionen bidrager mange – nogle tal peger på 40 procent – gennem frivilligt arbejde, men man ser også mange, der fortsætter med at være løst tilknyttet arbejdsmarkedet højt oppe i alderen.

Desuden kan man internationalt se tendenser til, at mange begynder at starte nye karrierer som iværksættere, når de nærmer sig pensionsalderen, hvilket vi givetvis også kommer til at se mere af i Danmark. Mange pensionister søger også for, at familierne kan hænge sammen, enten ved at passe børnebørn eller ved at hjælpe til, når deres egne forældre bliver plejekrævende.

Så selv om 25 procent af befolkningen i 2042 er over 65 år, vil størstedelen af den gruppe stadig være aktive og forholdsvis raske. Dog betyder befolkningsudviklingen, at vi vil bruge mere af vores bnp på sundhed, da mange af de aktive ældre alligevel slæber rundt på skavanker og livsstils sygdomme. En gennemsnitlig borger i 70'erne bruger sundhedssystemet dobbelt så meget som en gennemsnitlig borger i 50'erne.

Men mange lever gode liv med sygdom, og dermed lever de også længe med dem. Dette koster i sundhedssystemet, men da de forlængede liv også betyder forlængede arbejdsliv, og dermed potentielt flere skatteindtægter og mere opsparing, er regnestykket ikke dystopisk.

Da folkepensionen blev indført i 1956, var det en milepæl for velfærdsstaten.

Nu skulle nedslidte gamle mennesker ikke længere vurderes værdige til at modtage alderdomsydelse (denne praksis fortsatte dog delvis frem til 1961), men kunne modtage pension alene ud fra de-

res alder, når de fyldte 65. Et hårdt arbejdsliv i industrisamfundet kunne nu afrundes med 'de gyldne år'. Ideen om den gode alderdom var ikke præget af krav om et aktivt liv, og selv om mange engagerede sig i aktiviteter som pensionister, var det for mange også en stille afrunding på livet, hvor kroppen var nedslidt. Ideen med folkepension var at skabe plads til forfaldet. Siden er gennemsnitslevetiden steget betragteligt, og selv om vi stadig oftest bliver syge i de sidste år af vores liv, er sygdomsperioden inden døden stadig overordnet de samme 5-10 år.

Vi har altså ikke komprimeret sygeligheden, som mange biologer og epidemiologer i de

“ Vi forestiller os stadig nedslidte ældre, der kravler på pension for aldrig at rejse sig op igen

sidste årtier af 1900-tallet forudsagde, men heller ikke forlængt den. Årene, vi lægger til livet, er raske og rørig. Spørgsmålet er så, om vores idé om pensionering og alderdom har rykket sig på samme måde.

ældreliv. Vi har fået Ældreministeriet under Sundhedsministeriet, men ministeren er primært plejeminister og administrerer den absolut sidste del af livet.

Selv om den ældre befolkning for størstedelens vedkommende lever liv langt væk fra den pleje, som forhåbentlig er os alle forundt, når vi når dertil, er vores idé om alderdommen til stadighed fokuseret på pleje. Dette kan skyldes vores egen frygt for at blive gamle og svage, men vi overser, at pensionisterne i dag for størstedelens vedkommende er ressourcestærke.

De er fysisk raskere end tidligere generationer, har ofte et stort socialt netværk, og de stigende boligpriser i løbet af deres levetid gør, at mange har masser af økonomisk råderum til at udfolde sig.

Samtidig er der en gruppe, der ikke har haft mulighed for at ride med på de stigende boligpriser, er fysisk og/eller mentalt nedslidte eller har et dårligt socialt netværk. Denne gruppe bør sikres ret til tidlig pensionering uden de ydmygende værdighedsbestemmelser, hvormed et individs levevis skulle vurderes værdigt til at modtage offentlig forsørgelse, der gik forud for folkepensionen i 1956, og som i høj grad praktiseres i dag ved den uopnåelige førtidspension.

Men netop denne forskel i de ældres sundhed taler ind i et grundlæggende paradoks i den måde, vi organiserer vores velfærdsstat på: den kronologiske

LÆSERNE MENER

DEN FALSKE NATO-MELODI

Peter Sehestedt, Svejagervej 48, Høllerup:

Vi er vej ud i en farlig forsvars-politik på grund af regeringens og det meste af Folketingets manglende lyst til at sige sandheden.

Vi lever ganske enkelt ikke op til vores Nato-forpligtelse om at bruge 2 procent af vores bnp på forsvar i 2024. Men det er, som om de fleste i Danmark har valgt at kigge den anden vej. Det går jo nok alligevel, uanset at vi godt ved, at aftaler, som ikke bliver overholdt, er undergravende for enhver international organisation.

Statsministeren svarer, at det ikke kun handler om, hvor mange penge man bruger. Det handler også om, hvordan man bruger dem, og med hvilken beredvillighed man stiller op. Statsministeren fremhæver selv, at Danmark havde tab i Afghanistan, der faktisk svarer til de amerikanske, hvis man gør det op per indbygger.

Betyder statsministerens svar, at danske liv kunne være sparet, hvis bare vi havde været bedre til at betale vores regning til Nato?

Betyder regeringens politik, at vi også fremover – for at spare milliarder – oftere vil vælge at sende flere danske soldater derud, hvor vores unge mænd og kvinder bliver såret eller dør?

Hvor mange lig skal der egentlig på bordet, før vi har betalt, hvad vi skylder Nato?

DET ER EN OMMER

Lars Skovgaard, Godthåbsvej 3, Frederiksberg:

En enig domsmandsret ved Retten i Glostrup fandt 27. juni 2018 de tiltalte Ti-17 skyldige i bestikkelse henholdsvis bestikkelse og underslæb og fandt endvidere Atea A/S ansvarlig for ansattes bestikkelse og underslæb. 7 tiltalte (Ti-17) er idømt fængselsstraf på mellem 40 dage og 1 år og 6 måneder. Atea A/S er idømt en bøde på 10 millioner kroner.

Efter dommen i hovedkomplekset i den store bestikkelse-sag for to uger siden indgår Atea nu forlig med bagmandspolitiet for sin rolle i den nye sag, der er under op-sjelling. Atea vedkender sig sit ansvar, meddeler selskabet, og betaler bøden på 3 millioner kroner. Ifølge selskabet garanterer bagmandspolitiet, at

der efter forliget ikke vil blive rejst yderligere tiltale mod Atea, kunne jeg læse i Computerworld. I den her sag virker det overhovedet ikke, som om bagmandspolitiet lever op til sin egen formålsparagraf.

Anklagemyndighedens kerneopgave er at retsforfølge strafbare forhold og at sikre, at straffesager altid bliver behandlet på en retfærdig måde.

Er det sommervarmen, eller kan der være andre grunde til, at bagmandspolitiet ikke udviser rettidig omhu?

TØRKERAMTE BØNDER

Herman Hermansen, Brinken 16B, Strøby Egede:

Som man kan være sin egens lykkes smed, kan man også være sin egen ulykkes tørkeramte bonde.

FIND OS PÅ EN GLOBUS

Steen Flemming Jørgensen, Vester Søgade 78, København:

Jeg tillader mig et indlæg, som ligger meget langt fra den eksisterende debat om forurening, miljø og grøn fremtid.

Danmarks politikere, miljøpersoner og pressen er gået i konfrontation. Det fremstår som om, at hvis Danmark ned-sætter sit udslip af forskellige forureninger, så ville kloden være frelst. Altså se nu på en globus? Korrekt, Danmark kan knap anes. Hvis vi stopper med benzin, gylle, dyrehold, flyrejser, så ville det knap op-dages af den øvrige verden. Kære landsmænd, husk nu, at vi er 5,5 millioner mennesker, som vel er på størrelse med en kinesisk by. Husk at nyde tilværelsen med respekt for alle, men glem ikke, hvem vi er – en lille landsby. Jeg bor for resten lige ved et af Danmarks største kryds med dagligt tusindvis af biler.

NÆRMER VI OS KAOS?

Bent Christensen Rypevej 19, Hørsholm:

Er det mon allerede lykkedes os at mishandle vor atmosfære i en sådan grad, at klimaet går i ekstreme og begynder at opføre sig uforudsigeligt? Hvis det er tilfældet, er det meget alvorligt, for er der noget, et moderne samfund ikke kan klare, er det uforudsigelighed. Tag et aktuelt eksempel: Skal landmanden planlægge for 2019 som et vådt 2017 eller som et tørt 2018? Kaos er gift for enhver rationel planlægning.

Alligevel ser vi hver dag tusinder af ferieglade turister i lufthavnens afgangshal ud fra en rationel tankegang bærer ved til dette galskabens bål.

For at undgå en våd 2017 søger de mod sydens sol og varme, men på den værst tænkelige måde, nemlig ved at tilføre atmosfæren enorme mængder CO₂ og derved bidrage betragteligt til fremtidens kaos.

En skæbnens ironi er det, at mange sikkert ville have haft en behageligere og mere afslappet ferie ved at tage den fossillfri cykel til nærmeste lokale badestrand.

BILLIGT SLUPPET

Johanny Skråder, Byhøjen 148, Frederikssund:

De fire pussies har nu fået deres domme. Bl.a. fik Nika 15 dages fængsel for sin highfive med Mbappé samt sine protester mod de ikkeeksisterende menneskerettigheder i Rusland. Billigt sluppet, tidligere domme til Pussy Riot taget i betragtning. Mon ikke det skyldes, at hele verdens øjne var rettet mod VM-finalen og med Ruslands regime i tanker. Pussy Riots aktioner er for Rusland og for menneskeheden mere værd end samtlige stemmesedler til et på forhånd afgjort præsidentvalg i landet. Det nytter sgu noget. Når Nobelkomiteens #MeToo-medlemmer er kommet på højkant igen, bør de fluks indstille Pussy Riot til fredsprisen. Det fortjener de.

HVORFOR SMILER MONA LISA?

Peter Christensen, Simmerstedvej 90, Haderslev:

Tirsdagens kultursektion i Politiken har en artikel om kunstnere, der er beskyldt for upassende opførsel eller sexchikane af de portrætterede – altså #MeToo. Flere kunstmuseer, bl.a. i USA, har på den baggrund valgt at lukke eller aflyse udstillinger.

Jeg tænker, hvad nu hvis kunstneren er død, og vi har en mistanke?

Spørgsmålet, hvorfor Leonardo da Vincis Mona Lisa smiler, har været diskuteret i årevis. Vi ved, at han var på jagt efter en teknik, der gjorde det muligt at male skønheden, og at han ville indfange idealet om skønhed med sin pensel. Vi kan frygte, at Mona Lisa pludselig en dag fra sin væg på Louvre råber: #MeToo. En absurd tankegang, men det er vel hele diskussionen.

DAGENS CITAT

Sætningen skulle have været: Jeg kan ikke se nogen grund til, at det ikke skulle være Rusland Donald Trump i bortforklaringen af udtalelsen om, at han forleden ikke kunne se nogen grund til, at Rusland skulle have forsøgt at påvirke det amerikanske præsidentvalg

Drop nu de havefester, tak

STØJ

KARINA TOPP, JOURNALIST

DANSKERNE ELSKER fester, når det bliver rigtig sommer i Danmark. Havefester. For her kan alt lade sig gøre, og så er det overstået. Man starter med at invitere alle de mennesker, man ikke har orket at indbyde hele vinteren. Der er altid plads til en til under parasollen eller i plastikteltet. Det gør ikke noget, møblerne er uma-gelige, lånt rundtomkring hos naboerne. Tolv af hver til borddækningen?

Ikke noget problem. Vi skal jo bare sidde i haven og grille, og så er det helt o.k. med plast og pap og køkkenrulle. Glem også alt om Danmarks renommé som gastronomisk ledestjerne.

Da jeg var i New York sidst for et par år siden, vidste tjenerne på de nærliggende gourmetrestauranter alt om vores Michelinstjerner og andre frontplaceringer. Men til en havefest er det jo godt nok

med lidt færdigmarineret købekød. Og vil alle mennesker, når det kommer til stykket, ikke allerhelst have polser, når det nu er ude i det fri?

Hertil salat, flutes fra discountsupermarkedet og kold kartoffelsalat, så er suc-

Andre kan jo snorke sig gennem prøvesprængninger, når de først har lagt sig

cesen hurtigt hjemme, når bare der er god gang i de kølige importdåseøl og vindunkene. I takt med at temperaturen falder, stiger humøret. Der hujes lystigt, og det er da dejligt. Ud på aftenen skal der også danses, og det er også skønt, hvis arrangøren altså ikke følte sig kaldet til at åbne alle døre og vinduer og fyre den maks. af.

Det er desværre som regel på det tidspunkt, hvor jeg har lyst til at gå i seng, måske ved 23-24-tiden. Og det er meget svært at falde i søvn til tordnende trom-

mer og buldrende basser, der går lige i pulsen, når man skulle gear helt ned privat. Jeg erkender, jeg altid har været en dårlig sover. Andre kan jo snorke sig gennem prøvesprængninger, når de først har lagt sig.

Men jeg bliver, som natten skrider frem, sur og irriteret og vred. I den varme sommernat er det svært at lukke vinduerne, og det hjælper heller ikke stort. I stedet pønser jeg på, mens jeg vender og drejer mig og stirrer op i loftet, at tage en grusom hævn, for selv om jeg først falder i søvn, når festen går død ved 4-5-tiden, når solen har sagt godmorgen, vil min hund alligevel ud på tur ved 8-tiden.

Hævnplanen går ud på at hyre Tivoli-Garden til at marchere op og ned ad den lille, nu døde villavej for fuld musik med mig og hunden i spidsen.

Så kan de lære det. De kunne måske også lære at dæmpe musikken, måske holde den indendørs efter for eksempel midnat?

For selvfølgelig skal naboer og genboer da feste indimellem. Også i deres haver.

Der er stadig for store problemer med elbiler, til at det giver mening at støtte dem

ELBILER

HELGE BUSK, ADVOKAT OG DIESELBILIST

ELBILER ER et lige så varmt emne som temperaturen i det danske sommerland. Flere folketingspolitikere står i kø for at rose elbilens kvaliteter. Senest kunne Politiken fortælle om et forslag om kontant støtte på 50.000 kr. til hver enkelt køber af en elbil. Men de tekniske udfordringer på pris, vægt og holdbarhed på batteriproblemet er stadig betydelige, og som bilist vil jeg næppe stille mig forrest med private penge som forsøgskanin i det virvar af anbefalinger, der præger debatten om, hvornår og hvor god økonomien og miljøeffekten er.

Elbilsdebatten kan derfor i perioder synes helt løsrevet fra fakta.

Der kører cirka 2,5 millioner biler i Danmark. I 2017 blev der solgt 222.000 biler, og en gennemsnitsbil holder cirka 15 år. Såfremt vi over de næste 20 år skal have skiftet bilerne til el, skal vi i gang med en sikker, men stabil omskiftning til el. Formentlig.

De danske tankstationer er ikke klar endnu, og der ventes på tydelige signaler om, hvor der skal tankes i en elbilverden. Lidt slatopladning kan ingen leve af at leve. Hvad vil konsekvensen ikke blive, når alle skal have egen opladning i carporten? Samtlige mastesikringer vil formentlig ryge en tur, og elledninger

vil måske smelte i villakvartererne. Elnettet er ikke lagt med bilopladning for øje, og hvad med dem, der ikke har en parcelgrund med eget opladestik?

I Norge, hvor der er voldsom vækst i salget af elbiler (40 procent af alle solgte biler i 2018) som konsekvens af voldsom subsidiering af elbiler, har man nu behov for at mangedoble det, der kaldes fremføringsafgiften, da omkostningerne for elskaberne stiger eksponentielt som følge af kundernes krav til større kapacitet.

I Norge har man strøm til meget lave priser fra egne vandkraftværker og en oliefond, der bruges flittigt af for at sikre et samfund, hvor økonomien ikke skal bæres af lige så mange indtægter som udgifter.

Det er forståeligt, at politikere foranlediges til at bruge det norske eksempel på fremadskuende og progressiv miljøpolitik, men hvad med den skjulte regning, der kommer som følge af den store popularitet hos bilisterne? Er opmærksomheden også rettet mod den? De norske politikere får ikke sved på panden af den manglende re-

gistreringsafgift på elbiler i Norge, men det skyldes nok, at statsbudgettet modtager kunstigt åndedræt fra oliemilliarderne. Dem har vi ikke her i Danmark. Her skal alt finansieres af forbrugerne.

Det tror jeg, at politikerne glemmer. Måske er andres penge også de nemmeste at bruge, og derfor risikerer vi, at transformationen både forceres og sker på et uoplyst og forkert grundlag. I stedet bør man fra politisk side sikre, at de relevante værktøjer bringes i spil for sikkert og stabilt at flytte transportsektoren for alle de køretøjer, hvor det giver mening, til et så miljørigtigt alternativ som muligt. Ganske givet elbiler med en rækkevidde på cirka 800 km. Som køber til en ny dieselbil føler jeg mig lagt for had af politikerne i sommervarmen.

For vi vil i mange år stadig skulle bruge forbrændingsmotorer, og de kan noget, en elmotor aldrig vil kunne opnå. F.eks. flytte et 50-tons vogntog mange timer i døgnet. Til gengæld vil langt hovedparten af vores persontrafik både kollektivt og privat over tid kunne flyttes til el i takt med den tekniske udvikling.

Derfor kan 2,5 millioner biler ikke skiftes ud i et snuptag, og det bør ske langsomt over tid.

Alle bilister har brug for et naturligt udskiftningsmarked for biler, der ikke bør være påvirket af storbyspolitikeres udsagn i varmen, baseret på følelser og holdninger, der skabes på en cykel i København med en eldelebil som den bedste drøm.

Vi fødes som kopier og dør som originaler

alder og det institutioneliserede livsforløb.

TEORIEN OM 'intracohort differentiation' peger på, at vi bliver mere og mere forskellige med alderen. Det giver god mening, at vi begynder i vuggestue, når vi er ca. 1 år gamle, at vi begynder i skole, når vi er ca. 6 år gamle, og at vi bliver myndige, når vi er ca. 18 år gamle. På den måde er vores livsforløb institutionaliseret ud fra vores kronologiske alder (år siden fødsel). Vores fødselsår er bestemmende for, hvilken hylde vi placeres på i livet. Men jo ældre vi bliver, desto flere hændelser og omstændigheder gør også, at vores liv udvikler sig i forskellige retninger.

Man kan ikke længere tale om, at vi er på nogenlunde samme udviklingsstrin, når vi kommer langt hen i livet. Ud fra denne teori bliver vi mere og mere forskellige med alderen. Vi fødes så at sige som kopier og dør som originaler. Således er ældre mennesker ikke en gruppe med specifikke kendetegn, ud over at de for størstedelens vedkommende står uden for arbejdsmarkedet.

På den måde er den kronologiske alder problematisk som parameter for at opnå pension. Vores forskellige livsforløb gør, at vi står vidt forskellige steder i livet, når vi fylder 65 år.

Paradokset er således, at en af de mest grundlæggende standarder i velfærdssstaten – den kronologiske alder – ikke i sig selv siger noget om ens helbredstilstand, men tilskrives nok mening til alene at bestemme retten til pension. Men kronologisk alder er en risikofaktor – om end den absolut vigtigste af slagsen i forhold til livsstilssygdomme og dødelig-

Nu gælder det om at indrette velfærdssstatens institutioner på de lange liv

for hvordan skal vi måle os frem til pensionsalder? Skal vi differentiere ud fra uddannelse, erhverv, indkomst eller formue? Skal vi måle antal år på arbejdsmarkedet, som det kendes fra Sydeuropa? Eller skal vi måle den enkeltes sundhed og forfald med dertilhørende kontrolsystemer og normative vurderinger af levevis? Hvilke parametre skal vi i så fald bruge?

Et bud kunne være biologisk eller funktionel alder, som mange kender fra videnskabeligt tvivlsomme tests på nettet, i dameblade eller hos diætister og andre private udbydere, hvor det også ofte kaldes body age. Ideen er, at man ud fra nogle forskellige mål som kronologisk alder, vægt, højde, fedtprocent, væskebalance, osv. regner sig frem til en biologisk alder, der så ideelt er lavere end ens kronologiske alder.

Mange badevægte indeholder i dag en sådan biologisk aldersmåling, så man hver morgen kan se, hvordan det går med den indre sundhed. Disse såkaldte bioimpedanstests, der måler ovenstående gennem elektriske impulser i kroppen, er dog ikke de eneste på markedet, der rummer alt fra spørgeskemaer, der vurderer livsstil, til funktionelle målinger af f.eks. håndstyrke, til biologiske

målinger af telomerer eller dna-methylering. Indtil videre har disse dog vist sig at være useriøse (spørgeskemaer), ikkefyldstøgende (bioimpedans) eller meget ustabile og omskiftelige (telomerer).

Forhåbningen er at finde en biomarkør for aldringsprocessen, men dette beror på en idé om, at en sådan biomarkør må findes et sted derinde – at der er én aldringsproces inde i kroppen og ikke et kaotisk virvar af forskellige processer. De mange studier, der er lavet på området, peger i forskellige retninger, og målingerne har f.eks. vist sig afhængige af, om testpersonen har sovet godt den foregående nat.

Presset for hurtige videnskabelige resultater (skynd jer nu at få den nobelprist!) gør desuden, at der ikke er lavet studier, der grundigt nok viser sammenhængen mellem biologisk alder og dødelighed.

Den biologiske aldersmåling er således ikke egnet som standard for pensionsalder. Desuden kan man forestille sig scenarier, hvor folk, der vil på pension, lever mere usundt i en periode for at opnå den tilstrækkelige biologiske alder, der giver dem ret til pension. Som aldringsforskerne Costa og McCrae påpegede i et grundigt forsvar for den kronologiske alder tilbage i 1980, er den kronologiske alder det mindste demokratiske (den kan gennemskues og tilgås af alle), og at erstatte den tom variabel (kronologisk alder) med en anden (funktionel alder) vil blot indføre en masse måling og kontrol, uden at det beror på et mere præcist mål.

Selv om der siden er postet mange milliarder i forskningen i bedre aldersmålinger, og man dermed har opnået vigtig

Årene, vi lægger til livet, er raske og rørige

indsigt i den biologiske aldringsproces, virker det ikke, som om man er tættere på at finde en egentlig biologisk alder.

DISKUSSIONEN om måling og kontrol modsvarer yderligere af det store fokus på værdighed, som har præget ældreområdet i de seneste år. Med den såkaldte værdighedsmillionær i finansloven fra 2016 blev der således tilbageført nogle af de mange spærrede milliarder til plejeområdet, da regeringen ville sikre en værdig alderdom. Målinger af sundhed og biologisk alder synes derimod nærmere at pege tilbage på værdighedsbestemmelserne fra før 1956, hvor den enkelte skulle have levet et værdigt liv for at modtage alderdomsunderstøttelse, end det passer til nutidens værdighedspolitik. Nu er det ikke længere individet, der skal have levet værdigt, men derimod er det kommunerne, der skal sikre værdige livsvilkår for de ældre borgere. Denne slags værdighedspolitik er et tydeligt tegn på en samfundsmæssig accept af, at der skal værnes om retten til at leve et godt liv i den sidste del af livet. Spørgsmålet er dog, hvad den nye alderdom – den for manges vedkommende lange periode efter pensioneringen, inden man bliver afhængig af pleje – er, og hvordan man indretter samfundet på de nye livsforløb, der følger i kølvandet på de længere liv.

Da den britiske historiker Peter Laslett i slutningen af 1980'erne beskrev en ny livsfase – den tredje alder – gjorde han sig

næppe forestillinger om, hvor udbredt dette begreb ville blive.

Den tredje alder er tiden mellem arbejdslevens anden alder og den plejekrævende fjerde alder. Begrebet er blevet bredt kritiseret for at rumme for statiske forestillinger om bratte overgange mellem arbejds- og pensionisttilværelse og mellem det raske og det plejekrævende ældreliv, men er så vidt udbredt, at det står som en grundsten for forståelsen af den nye alderdom. Pensionisttilværelsen er blevet så lang og forskelligartet, at vi har brug for at beskrive den som to separate livsfaser, og selv om vi på nogle måder bliver ved med at hænge fast i et gammeldags billede af pensionister som gamle, begynder vores kulturelle forståelse at ændre sig.

I den seneste tid er der således kommet en række nye begreber for den nye alderdom og de mennesker, der lever i den. Begreber som *seenager* (seniorteenerager), *second life* og *third act* peger alle på en ny fase af livet, hvor man realiserer sig selv på ny, efter at børnene er flyttet hjemmefra, og økonomien i alderdommen er sikret. For nogle involverer dette at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet og engagere sig i børnebørn, lokalsamfund eller frivilligt arbejde, mens andre skifter karrierer, bliver selvstændige eller uddanner sig på ny.

Nogle genoptager gamle hobbyer, andre tager på dannelsesrejse eller køber og restaurerer en faldefærdig ødegård. Samtidig sker der nye ting på boligmarkedet, hvor seniorbofællesskaberne begynder at brede sig, og *the silver economy* – markedet, der henvender sig specifikt til de købestærke ældre – boomer. Samti-

dig peger tal fra Danmarks Statistik på, at grupperne fra 60 år og op er dem, der er mest tilfredse med livet sammenlignet med andre aldersgrupper. Den nye alderdom er her således allerede. Livsforløbet strækker sig med deraf følgende nye alderskategorier og ideer om den gode alderdom. Nu gælder det om også at indrette velfærdssatens institutioner på de lange liv. Og her kunne der med fordel tænkes i mere fleksibilitet, f.eks. i form af fleksible overgange mellem arbejdsliv og pension, således at det blev lettere at holde seniorerne og deres mange kompetencer delvis på arbejdsmarkedet eller understøtte iværksætteri og uddannelse i gruppen. Det kan betale sig både i forhold til livskvalitet og samfundsøkonomi. Den bratte overgang er svær for mange, og fleksibel pension kunne muligvis skabe rum for, at folk i overgangsfasen kunne forberede sig bedre på, hvad de vil efter overgangen.

Den glidende overgang ville således ikke kun være en udfasning, men også en begyndelse på noget nyt. Men det forlængede livsforløb bør også være en anledning til at overveje fleksibilitet på tværs af generationer og livsfaser.

Hvis vi skal kunne og ville arbejde længere, kan den forøgede livsindkomst, der kommer med lange arbejdsliv, måske bruges til at give lidt luft tidligere i livet – f.eks. til fortravlede børnefamilier eller til folk med behov for efteruddannelse.

De længere liv angår således ikke kun de ældre, men stiller grundlæggende spørgsmål om, hvordan vi ønsker at indrette livsforløbet.